

**ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
ของประเทศไทยของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**
**Learning Outcome with Contemplative Education for Interpersonal Skills
and Responsibility on Thailand Qualifications Frameworks of
Faculty of Education of Silpakorn University Students**

มนัสนันท์ น้าสมบุรณ์*

Manasanan Namsomboon

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และ 2) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2554 จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา 2) แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) แบบวัดความรับผิดชอบ และ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละของพัฒนาการ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีพัฒนาการทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คิดเป็นร้อยละ 44.69 และความรับผิดชอบของนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.95
2. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล/ ความรับผิดชอบ/ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

* อาจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The research objectives were 1) to study learning outcomes of contemplative education approach for developing interpersonal skills and responsibility according to Thailand higher education qualifications frameworks and 2) to study opinion of higher education students toward learning outcomes of contemplative education approach. The subjects of the study were 34 undergraduate students majoring in Sociology, faculty of Education of Silpakorn University in academic year 2012. The research tools were 1) lesson plan of contemplative education approach, 2) Interpersonal Skills Scale, 3) Responsibility Scale, and 4) Attitudes toward learning outcomes of contemplative education approach questionnaire. The data were analyzed with descriptive statistics-frequency, percentage, mean, standard deviation, percentage of growth and content analysis. The results of the study were as follows:

1. Students learned with contemplative education approach had 44.69 growth of interpersonal skills and 42.95 growth of responsibility
2. Students appreciated in contemplative education approach on average at high level.

Keywords: Interpersonal Skills/ Contemplative Education/ Responsibility

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยควรจะเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคนควบคู่ไปกับการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมได้มีนักศึกษาที่สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและมนุษยชาติ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการถ่ายทอดคุณงามความดีและความรู้ปัญหาให้กับผู้เรียนได้นอกเหนือจากความรู้ (จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร, 2550)

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานกำกับและส่งเสริมการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินโครงการจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF:HEd) เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติในส่วนของ

มาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) (กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2552) โดยกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของคุณวุฒิระดับปริญญาตรีอย่างน้อยที่นักศึกษาต้องมี 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral) ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills) (กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2552)

มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบนั้นมุ่งหวังให้นักศึกษาทุกคนไม่ว่าจะเป็นระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชาใด ต้องบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านเหล่านี้ (กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2552) อีกทั้งการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติของไทย ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้มีความรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรม เป็นบัณฑิตอุดมคติไทยที่มีทั้งความเก่ง ความดี และความสามารถรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อองค์กร และสังคมโดยส่วนรวมออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศ แต่จากการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ในภูมิภาคตะวันตกพบว่า ปัญหาที่พบในการเรียนการสอนปัจจุบันได้แก่ อาจารย์ผู้สอนขาดความรู้ความชำนาญในการสอนการถ่ายทอด เพราะการสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน บางรายวิชาเน้นเนื้อหาทฤษฎีมากกว่าการนำไปใช้จริง นักศึกษาปัจจุบันจะมุ่งเน้นเพื่อทำเกรดมากกว่าต้องการความรู้ความเข้าใจ และนำไปใช้ มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นความเป็นวิชาการมาก นักศึกษามุ่งเรียนมากกว่ากิจกรรมพัฒนาตัวนักศึกษาเอง จึงไม่ควรแยกส่วนการเรียนกับกิจกรรมออกหากัน ต้องบูรณาการไปพร้อมกัน เป็นองค์รวม เป็นต้น (กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545)

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ให้ผู้ศึกษาย้อนกลับไปหารากของคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ สะท้อนคิดให้เห็นความเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง สามารถมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยใช้หลักคำสอนทางศาสนา ดนตรี ศิลปะ และธรรมชาติซึ่งถือเป็นเครื่องมืออย่างดีที่สามารถทำให้เกิดการหยั่งรู้

ภายใน จนก่อให้เกิดการค้นพบแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุขสงบอย่างแท้จริงด้วยตัวของตัวเอง และสามารถสัมผัสคุณค่าของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดมีดุลยภาพของสรรพสิ่ง อีกทั้งยังเป็นการคิดพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองอย่างรอบคอบโดยให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ และการเรียนรู้โลกในด้านอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนะ มุมมองชีวิตตนและโลก ให้คุณค่าในการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองที่เกิดจากการเผชิญกับผู้อื่น และโลกภายนอกโดยผ่านกิจกรรม กระบวนการที่หลากหลายมีเป้าหมายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิด และจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเอง และโลก ส่งผลต่อความประพฤติ การปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ และปัญญา มีความรักเมตตาต่อตนเอง และสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง และหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ อีกทั้งจิตตปัญญายังเป็นความสามารถในการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ในระดับต่างๆ ทั้งการเปลี่ยนแปลงในตน การเปลี่ยนแปลงในองค์กร และการเปลี่ยนแปลงในสังคม จากคุณสมบัติที่สำคัญของจิตตปัญญาศึกษาดังกล่าว ทำให้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเหมาะสมที่จะเป็นการศึกษาแห่งยุคสมัย ดังที่ ประเวศ วะสี (2547) ได้กล่าวไว้ว่า “จิตตปัญญาศึกษาจะต้องอยู่ในการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท มนุษย์จึงจะสามารถหลุดจากวิกฤตการณ์แห่งยุคสมัยได้”

การจัดการเรียนรู้ในรายวิชานานาชาติพลเมือง (Citizenship Education) เป็นการศึกษากระบวนการเมืองการปกครองของไทย รัฐธรรมนูญ สิทธิมนุษยชน บทบาท สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองดีของสังคมและประเทศ การเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย บุคคลสำคัญ และสัญลักษณ์ของชาติ ตลอดจนการสร้างค่านิยมความรักชาติ และการปฏิบัติ

ตนเป็นพลเมืองดี โดยเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา กล่าวคือ จิตตปัญญามีการฝึกปฏิบัติอย่างง่าย ๆ ช่วยให้เกิดบรรยากาศของความเคารพ ทำให้ชั้นเรียนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว เมื่อการเรียนรู้ได้ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเคารพแล้ว ผู้เรียนก็เรียนรู้ที่จะฟัง เขียน และโต้แย้งอย่างมีวัฒนธรรม ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้เขากลายเป็นพลเมืองที่เคารพกฎระเบียบ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าจิตตปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาหน้าที่พลเมือง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด จิตตปัญญาศึกษา
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด จิตตปัญญาศึกษา

วิธีการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 34 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
- 2) แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- 3) แบบวัดความรับผิดชอบ และ
- 4) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

เนื้อหาที่ใช้เป็นเนื้อหาในรายวิชา 467 343 หน้าที่พลเมือง (Citizenship Education) ประกอบด้วย 4 หัวข้อ คือ 1) สิทธิมนุษยชน 2) เสรีภาพ บทบาท และหน้าที่ของพลเมืองดี 3) การสร้างค่านิยมและความรักชาติ และ 4) บุคคลสำคัญ จำนวน 4 แผน โดยมี 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 สติกับการเรียนรู้ หมายถึง การกระทำที่รู้ตัวตลอดเวลา ทั้งต่อการศึกษา การพัฒนาตนเอง

กิจกรรมที่ 2 สนุกสนทนา หมายถึง การพูดคุยระหว่างบุคคลที่มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกันและเปิดโลกทัศน์ให้เห็นความเชื่อมโยงกันของสิ่งต่างๆ ทั้งหมด

กิจกรรมที่ 3 การบันทึกการเรียนรู้ หมายถึง การเขียนสรุปสาระสำคัญจากการทบทวนประสบการณ์ที่ได้รับ ไว้สำหรับเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง

ค่าดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00

2) แบบวัดทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้ดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) ใช้วิธีการ

หาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbachs Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.85

3) แบบวัดความรับผิดชอบ เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้ดัชนี IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) ใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbachs Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.70

4) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตปัญญาศึกษา เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละของพัฒนาการ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ผลการศึกษาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด จิตปัญญาศึกษา และตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตปัญญาศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตปัญญาศึกษา

ตัวแปร		คะแนนเต็ม	Mean	S.D.	ร้อยละพัฒนาการ
ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	ก่อนเรียน	100	74.09	4.91	44.69
	หลังเรียน	100	85.52	3.91	
ความรับผิดชอบ	ก่อนเรียน	100	73.15	4.81	42.95
	หลังเรียน	100	84.97	3.38	

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบของนักศึกษา

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พบว่า คะแนนทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 85.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.91 ส่วนก่อนเรียนนั้นมีคะแนนเฉลี่ย 74.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.91 และเมื่อพิจารณาความรับผิดชอบ พบว่า คะแนนความรับผิดชอบของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 84.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.38 ส่วนก่อนเรียนนั้นมีคะแนนเฉลี่ย 73.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.81

เมื่อพิจารณาพัฒนาการทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พบว่า ร้อยละของพัฒนาการทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 44.69 และเมื่อพิจารณาความรับผิดชอบ พบว่า ร้อยละพัฒนาการของความรับผิดชอบของนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.95

อีกทั้งผลจากการบันทึกการเรียนรู้ยังทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ โดยสามารถวิเคราะห์ถึงการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้น นักศึกษามีความเห็นว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทางด้านจิตใจ เข้าใจตนเอง ยอมรับและรับฟังผู้อื่นเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดี เนื่องจากทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและตั้งใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น เปิดใจยอมรับผู้อื่นมากขึ้น พูดคุยกันด้วยเหตุผลมากขึ้น การพูดและการฟังต้องควบคู่กับการใช้สติปัญญาในการไตร่ตรองสิ่งนั้นๆ เสมอ

ทำให้เรามีสติอยู่กับตนเองเสมอ เมื่อทำแล้วก็รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ฟังคนอื่นมากขึ้น เข้าใจ ใส่ใจคนอื่นมากขึ้นอันเป็นการปลูกฝังให้เกิดการยอมรับตนเองและผู้อื่น ซึ่งทำให้เกิดทักษะทางสังคมโดยเฉพาะทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

นอกจากนั้นกิจกรรมสุนทรียสนทนา ยังทำให้เกิดการพูดคุยแบบมีสมาธิ กล่าวคือเมื่อฝ่ายหนึ่งพูดก็จะตั้งใจฟัง คิดตาม แล้วปล่อยให้เขาพูดให้จบก่อนที่จะพูดบ้าง เพื่อประโยชน์และประสิทธิภาพในการสื่อสารทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร ทำให้รับฟังคนอื่นมากขึ้น ลดความอคติลง เป็นการเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นและมุมมองใหม่ๆ ทำให้ตั้งใจฟังผู้อื่นอย่างมีสติ เป็นการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยไม่ยึดตนเอง อีกทั้งการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการฝึกสมาธิในการพูด โดยต้องคิดและพูดอย่างมีสติ เป็นการเรียนที่ทำให้มีสมาธิจดจ่ออยู่กับการเรียน วิธีการนี้ทำให้จิตใจสงบ และกลับมาสนใจกับปัจจุบัน และยังเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีอิสระ ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองให้คนอื่นได้รู้ และได้รับรู้ความคิดเห็นของคนอื่น

ความรับผิดชอบ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้น นักศึกษามีความเห็นว่ากิจกรรมบันทึกการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนตนเองว่าได้ทำอะไรไปบ้างและมีสติอยู่ทุกขณะกับสิ่งที่ทำ ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นการปลูกฝังให้เกิดความรับผิดชอบ อีกทั้งการบันทึกการเรียนรู้ทุกครั้งหลังคาบเรียนทำให้ได้ใคร่ครวญถึงสิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของเวลา ได้ทบทวนตัวเอง และทราบว่าจุดบกพร่องตรงไหนเช่นไร จึงทำให้เกิดสติและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย
	5	4	3	2	1			
1.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาชัดเจนมากขึ้น	7 (20.6)	27 (79.4)	-	-	-	4.21	0.41	มาก
2.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาช่วยให้นักศึกษาได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข	13 (38.2)	20 (58.8)	1 (2.9)	-	-	4.35	0.54	มาก
3.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาระตุ้นให้นักศึกษาอยากมีส่วนร่วม และอยากเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง	10 (29.4)	24 (70.6)	-	-	-	4.29	0.46	มาก
4.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษามีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน	22 (64.7)	12 (35.3)	-	-	-	4.65	0.49	มากที่สุด
5.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	10 (29.4)	23 (67.6)	1 (2.9)	-	-	4.26	0.51	มาก
6.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษามีจิตใจสงบ มีสมาธิ สติ ตั้งมั่น	12 (35.3)	21 (61.8)	1 (2.9)	-	-	4.32	0.54	มาก
7.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษาเข้าใจตนเองมากขึ้นผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรอง	12 (35.3)	19 (55.9)	3 (8.8)	-	-	4.26	0.62	มาก
8.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษามีความรักความเมตตาเอื้อเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น	11 (32.4)	21 (61.8)	2 (5.9)	-	-	4.26	0.57	มาก
9.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักศึกษามีสติระลึกรู้อยู่กับปัจจุบัน และกลับมอยู่กับปัจจุบันขณะได้	11 (32.4)	1 (2.9)	1 (2.9)	-	-	4.29	0.52	มาก
10.การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ผู้เรียน และผู้สอนร่วมทำให้เกิดขึ้นอันเป็นผลจากความสัมพันธ์อันดี ความเข้าใจที่มีต่อกันระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง หรือระหว่างครูกับศิษย์ ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ความไว้วางใจที่จะแสดงตัวตนหรือความรู้ภายในของแต่ละคนออกมามากขึ้น	15 (44.1)	19 (55.9)	-	-	-	4.44	0.50	มาก
รวม						4.35	0.34	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.34

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลในแต่ละรายการพบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 รองลงมา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ผู้เรียน และผู้สอนร่วมทำให้เกิดขึ้น อันเป็นผลจากความสัมพันธ์อันดี ความเข้าใจที่มีต่อกันระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง หรือระหว่างครูกับศิษย์ ทำให้เกิดความรู้สึกลดตลกภัย ความไว้วางใจที่จะแสดงตัวตนหรือความรู้ภายในของแต่ละคนออกมามากขึ้นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

1) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีพัฒนาการทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบของนักศึกษาสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสมดุลทั้งในด้านความรู้และจิตใจ เป็นผู้ที่รู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีชีวิตที่ก่อประโยชน์เกื้อกูล ซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพต่อไป อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีกระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลายอันจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในด้านความรู้และคุณลักษณะต่างๆ ทั้งด้านทักษะระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

เช่น การฝึกสงบนิ่ง (Stillness Practices) มุ่งเน้นความสงบของร่างกายและจิตใจเพื่อพัฒนาสมาธิ การกระทำที่รู้ตัวตลอดเวลา ทั้งต่อการศึกษา การพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ผ่านกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ (Relational Practices) เช่น สนทนาสนทนากันเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสื่อสาร การสนทนาเป็นส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของมนุษย์ อีกทั้งเป็นการสนทนาที่มีความเข้าใจระหว่างคู่สนทนา และเปิดโลกทัศน์ให้เห็นความเชื่อมโยงกันของสิ่งต่างๆ โดยใช้กิจกรรมการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) หรือการเขียนการบันทึกการเรียนรู้ (Journaling) สอดคล้องกับวิจักขณ์ พานิช (2548: 96) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเอาใจใส่ในกระบวนการเรียนรู้นั้น สามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) หมายถึง ฟังด้วยหัวใจ ด้วยความตั้งใจ อย่างสัมผัสได้ถึงรายละเอียดของสิ่งที่เราฟังอย่างลึกซึ้งด้วยจิตที่ตั้งมั่น ในที่นี้ยังหมายถึงการรับรู้ในทางอื่นๆ ด้วย เช่น การมอง การอ่าน การสัมผัส เป็นต้น 2) การนั่งสมาธิอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการฟังอย่างลึกซึ้ง กอปรกับประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตในทางอื่นๆ เมื่อเข้าสู่ใจแล้ว มีการน้อมนำมาคิดใคร่ครวญ 3) การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Mediation) การปฏิบัติธรรมหรือการภาวนา คือ การเฝ้าดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต นั่นคือ การเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ ความบีบคั้นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง และสภาวะของการเป็นกระแสเหตุปัจจัยที่เลื่อนไหลต่อเนื่อง การปฏิบัติภาวนาฝึกสังเกตธรรมชาติของจิต จะทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก เห็นความเป็นจริงที่พ้นไปจากอำนาจแห่งตัวตนของตน ที่หาได้มีอยู่จริงตามธรรมชาติ เป็นเพียงการเห็นผิดไปของจิตเพียงเท่านั้น และ (สอดคล้องกับประเวศ วะสี, 2550) ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของจิตตปัญญาศึกษาว่า

ต้องเป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เปลี่ยนแปลงความรู้ตึกนิกคิดใหม่ เปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติใหม่ เปลี่ยนแปลงวิธีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในองค์กรและสังคม เพื่อให้หลุดจากความติดขัดใหญ่หรือวิกฤตการณ์ของมนุษยชาติในปัจจุบัน

2) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจิตตปัญญาศึกษานั้นกระบวนการและวิธีการในการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นองค์รวมและเน้นวิธีการเฉพาะ ที่จะทำให้เกิดการน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) ซึ่งไม่เพียงเป็นการใคร่ครวญด้วยความคิดเท่านั้น แต่เป็นการใคร่ครวญและรับรู้แบบองค์รวม ด้วยกาย ใจ ความคิด และจิตวิญญาณ โดยผ่านวิธีการต่างๆ ที่มีสมาธิและมีสติเป็นฐาน สอดคล้องกับแนวคิดของจิรัฐกาล พงศ์กสิณ (2550) ที่กล่าวไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ผู้เรียนต้องมีความพึงพอใจ และรู้สึกยอมรับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ หนัท ธาตุทอง (2552) ที่พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลวัต วุฒิประจักษ์ (2553) ที่พบว่านักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และต้องการให้เปิดสอนในหลักสูตรวิชาชีพครูเพราะเป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน สามารถนำหลักการและแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปขยายผลสู่ชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการฝึกฝนกระบวนการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอย่างจริงจัง เนื่องจากจิตตปัญญาศึกษาไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการเข้าร่วมเพียงครั้งคราว ดังนั้นผู้เรียนและผู้สอนต้องทุ่มเทความสนใจและเวลาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องในการปฏิบัติ

2. การมีกลุ่มอาจารย์ผู้ปฏิบัติและผู้ที่สนใจในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือฝึกปฏิบัติร่วมกัน จะทำให้อาจารย์ผู้สอนที่มีความสนใจด้านนี้ได้มีโอกาสเรียนรู้พัฒนาตนเอง และสร้างกำลังใจในการทำงาน ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งความจำเป็นที่จะต้องมีการทุ่มเทสูงดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การมีกลุ่มคนที่มีความเข้าใจ มีอุดมการณ์เดียวกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแรงหนุนให้การทำงานนี้เกิดเป็นผลได้เป็นอย่างดี

3. ควรมีการจัดบรรยากาศที่เหมาะสม และสนับสนุน สร้างแรงจูงใจให้เกิดกลุ่มที่สนใจด้านจิตตปัญญาศึกษามาพบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาต่างๆ และพัฒนาคุณลักษณะอื่นๆ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความมั่นใจในตนเอง การเข้าใจตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง การเห็นใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา

2. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้กระบวนการวิธีการ แนวทางปฏิบัติตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างหลากหลาย เช่น การวาดภาพ การทำกิจกรรมอาสาสมัคร

เอกสารอ้างอิง

- กองกิจการนักศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2545). รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องกลยุทธ์และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ในภาคตะวันตก 29 ส.ค. 2545. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2552). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ.
- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2550). การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนันท์ ธาตุทอง. (2552). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- จิตตปัญญาศึกษา, ศูนย์มหาวิทยาลัยมหิดล. (2551). แผนงานพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 2551: คู่มือการเรียนการสอน หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ประจำปีการศึกษา 2551-2552. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ. (2550). รายงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
- ประเวศ วะสี. (2547). “การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน”. ในประเวศ วะสี (บรรณาธิการ). ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสำนักกรบ้านเกิด.
- _____. (2550). มหาวิทยาลัยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและแผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- _____. (2550). ระบบการศึกษาที่คุณธรรมนำความรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- _____. (2551). คู่มือหลักสูตร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ประจำปีการศึกษา 2551-2552. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พลวัต วุฒิประจักษ์.(2553). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจักษ์ พาณิช. (2548). ในกลุ่มจิตวัฒน์ (บรรณาธิการ). จิตผลิตบาน: อ่อนโยนต่อชีวิต อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.